

Drogos fiatalok teljesebb életéért...

■ BEMUTATKOZIK A SZEGLETKŐ GYERMEKOTTHON

„A kő, amit az építők elvetettek, szegletkővé lett. Az Úr műve ez. Csodálatos a mi szemünkben.” Ezt írja az ószövetségi zsoltáros, majd ezt mondja magáról Jézus Krisztus. Az otthonunkban élő fiúk is megélték az elvetettséget. De fontos, hogy elhiggyék, s mi is elhiggyük: ők is lehetnek szegletkövek, az élet díszes és pótolhatatlan kövei.

Az egyház szerepvállalása egyre nő a társadalmat mind nagyobb mértékben érintő kábítószer-probléma terén. A Szegletkő Gyermekotthon is a katolikus egyház egyik válasza a drogproblémára.

Az intézmény alapítója és fenntartója a Váci egyházmegye, működtetője pedig a Vándorok a Viharban Alapítvány, amely 2002-ben jött létre. Kuratóriumának tagjai szenvedélybetegséggel, gyermekvédelemmel és mentálhigiéniával foglalkozó szakemberek. Kiemelten közhasznú alapítványként a szenvedélybetegek, elsősorban a kábítószerfüggő gyermekek rehabilitációját tűzte ki céljául.

A gyermekotthon 2006 februárja óta működik, Budapest déli kapujában, Alsónémedi közigazgatási határán belül, egy tanyán. Az intézmény egy felújított és egy új épületből áll. A ház felszereltsége kielégítő. Az intézményvezető mellett tizennégyen dolgoznak (négy nevelő, két gyermekvédelmi asszisztens, öt gyermekfelügyelő, két családgon-dozó, egy pszichológus). Az ellátottak létszáma tizenhat fő, 12–17 évesek, nagyrészüik roma származású.

■ EGY SPECIÁLIS INTÉZMÉNY

A Szegletkő Gyermekotthon speciális gyermekotthonként, szakmai programjának megfelelően pszichoaktív szerekl küzdő, súlyos disszociális tüneteket mutató fiúkat fogad be. Szinte valamennyi nálunk élő gyermek találkozott már kábítószerrel: szerhasználatuk – az inhalánsoktól a heroinig – széles skálán mozog. Más otthonokból, illetve családjukból súlyos magatartászavaruk miatt kerültek hozzánk, azaz speciális otthonba. Közülük többen bűnelkövetők, sőt bűnismétlők.

Szakmai programunk épít a tanyasi létformából adódó jellegzetességekre (állatok gondozása) és a sporttal való nevelésre. Az otthonban folyó szakmai munka alapja az egészséges életmódra nevelés. A gondozottak társadalmi beilleszkedése speciális programok nélkül nem valósítható meg.

■ TÁRGYI FELTÉTELEK

A törvény szerinti teljes körű ellátás biztosításához megfelelő a ház szerkezete, kialakítása és felszereltsége.

Otthonunkban négy lakoszoba található, amelyekben szobánként négy gyermek helyezhető el. A szobákban megtalálhatók mindazok a berendezési tárgyak, amelyek otthonossá teszik és biztosítják az otthont nyújtó ellátás feltételeit. Az alapvetően szükséges használati tárgyak, játékok mellett van a házban televízió, videó és számítógép.

Közösségi helyiségünk alkalmas foglalkozások, edzések és ünnepi összejövetelek megrendezésére. A mosókonyhában található felszerelésekkel biztosítható, hogy a gyerekek önállóan elvégezhessék a ruhaneműk tisztítását. A konyha kialakítását és felszereltségét tekintve egyaránt alkalmas funkciója betöltésére, és nagyon fontos terápiás nevelési szintér. A személyes higiéné feltételei is adottak. A tisztálkodás, testápolás fokozott figyelmet kap az állatokkal végzett munkák és a házban zajló edzések miatt.

A gyermekotthon melléképületei jó terepei az állatok gondozásán keresztül megvalósuló nevelésnek. Az eddig eltelt egy esztendő során lehetővé vált, hogy – „nulláról indulva” – szépen fejlődő tanyasi gazdaságot indítsunk el.

■ SZEMÉLYI FELTÉTELEK

A szakmai stáb – a kezdetek erős fluktuációja következtében – folyamatos formálódáson ment át. Mivel az ellátási szerződésben arra kötöttünk megállapodást, hogy szenvedélybeteg, droggal érintett, magatartászavarokkal küzdő gyermekeket fogadunk, ennek függvényében több józan, „talpra állt” munkatársal indultunk. Többségük azóta is velünk dolgozik. Egy esetben történt visszaesés, e munkatársunk természetesen elhagyta az otthont.

A munkatársak jelentős része már korábban is kapcsolatban volt az intézmény vezetőjével, így már a tervezés fázisában ismerték a formálódó otthont, tehát annak indulásakor nem idegen terepen kezdtek dolgozni.

Csoportonként két nevelő, egy asszisztens és két gyermekfelügyelő dolgozik.

A törvény nevelőről, asszisztensről beszél – ettől némileg eltérően mi intézményünkben bevezettük a *mentor* fogalmát. A mentor munkája tulajdonképpen nevelői feladatokat jelent, csakhogy nálunk mindenki (a nevelő, az asszisztens és a gyermekfelügyelő is) mentornak számít. Így egy mentornak legfeljebb két védenca van. Ennek köszönhetően sokkal gyorsabban alakulnak ki mélyebb, bizalmi kapcsolatok, s jobban tudunk ügyelni a gyermekekkel kapcsolatos tennivalókra, mint ha egy embernek sok fiatal közt kellene megosztania figyelmét. Ezáltal mindkét oldalon mélyebb lesz a házhoz fűződő bevonódás. Mindig a mentor választ, és nincs cserélgetés.

A szakmai munka fejlesztése érdekében az év második felében szerződésben álltunk két szakemberrel, akik segítségünkre

Speciális gyermekotthonként kötnek minket a gyermekvédelmi törvény előírásai, s ez olykor gondot okoz, amikor például a ránk bízottak függőségével kell foglalkoznunk.

Nálunk nem lehet azt mondani egy terápiában részt vevő fiúnak, ha nem hajlandó együttműködni, hogy elbocsátjuk az intézményből, mivel ezeknek a gyerekeknek az *alapállásuk, hogy nem működnek együtt*, és természetesen nem önként vannak nálunk. Ennek következtében át kellett hangolni magunkat. Ezt a „zeneművet” más hangnemben kell játszani. Csak a felnőtt terápiás világban lehet e munka első lépcsőfoka az önkéntesség.

Sok időt vett igénybe, míg beépíthettük a gyermekotthon rendjébe az izoláció fogalmát és gyakorlatát. Mind a gyermekek, mind a szakemberek – és természetesen a szülők is – lázadtak ellene. De ha nincs izoláció, azaz nem lehetséges a leválás az előző kapcsolatokról, akkor gyakorlatilag esély sincs egy új út megtalálására.

Sok munkatársunkat „ledarálta” a gyermekotthon. Itt mindeki a frontvonalban dolgozik. Teljesen mindegy, hogy vezető, vagy gyermekfelügyelő. Mivel kicsi intézmény vagyunk, nem lehet nem jelen lenni. Volt, aki futva menekült. S van, akit elkergetni sem lehet.

A függőség beláttatásának két iránya van intézményünkben. Egyrészt a stáb tagjai számára kötelező a tizenkét lépéses program megismerése és az ebben való elmélyedés. Ez azt jelenti, hogy minden stábalkalom után egy munkatársunk vezetésével sorra vesszük a tizenkét lépés pontjait. Így belépünk egymás intimszférájába, hiszen a legőszintebben kell beszélni magunkról. S ennek ez a lényege: *mindenki magáról beszél*. Ahogyan egy AA-gyűlésen, úgy nálunk is természetesen alapelv, hogy az elhangzottakból semmi nem „vihető ki”. Másrészt a növendékek mentorai a növendékekkel részt vesznek AA-, GA- vagy NATalálkozókon. Ezek a gyűléseken a fiúk találkozhatnak korukbeli, küzdő fiatalokkal, akik szintén szabadulni akarnak megköztözöttségüktől. Így láthatják, hogy nincsenek egyedül a harcukkal, s hogy a gyermekotthoni létén túl is van élet. Továbbá ez jó lehetőség, hogy szert tegyenek olyan intézményi és személyes kapcsolatokra, amelyek a gyermekotthoni lét után is (adott esetben nagyon jól) működnek. A személyes külső szponzor, akit ezeken az alkalmakon megismerhetnek, a befogadó közösség megelégedése, esély lehet számukra egy tiszta lét megtartására.

Mindennek alapfeltétele a tizenkét lépéses program, amely a ház szerves része, mondhatnánk zsigere – a kollégák és a gyermekek számára egyaránt. Mint köztudott, ez spirituális program, hiszen elismerjük benne, hogy önmagunk tehetetlenek vagyunk. A változáshoz szükséges egy felsőbb erő, Isten közbelépte.

A nálunk élő fiúk nem tudtak megmaradni a közoktatás rendszerében, így külön úton kell eleget tenniük tankötelezettségüknek, ugyanakkor arra is törekszünk, hogy használható szakismeretekre szintén szert tegyenek.

A környező iskolákban igyekeztünk őszinték lenni. Közöltük, hogy ezek a fiúk nem azért vannak nálunk, mert eddig ibolyáztak az erdőben. De ettől függetlenül (vagy éppen ezért?) szinte minden alkalommal tudtunk befogadó iskolát találni. Ha másként nem, hát magántanulói státuszban. Természetesen vál-

alva azt a nem kis terhet, hogy így mi készítjük fel a fiúkat a vizsgákra.

Szomorú tapasztalatunk, hogy a gyermekvédelmi rendszer alapellátó intézményei nem vesznek komolyan minket. Olykor azt érezzük, ellenünk dolgoznak.

Igaz, hogy kis intézmény vagyunk. Az is biztos, hogy „kint-ről” érkezünk a rendszerbe, de ez nem jelenti azt, hogy nem értünk a feladatunkhoz.

Egy súlyosan függő fiatalok esetében nem alkalmazható a felnőtt otthonok gyakorlata, és gyerekekről lévén szó a rehabilitációhoz nem elégséges a törvényben szereplő két esztendő. Hasznos lenne, ha nem kellene mindössze ennyi időben gondolkodni, hiszen ez nem elegendő valóban tartós változások eléréséhez. A gyerekeknek tizennyolcadik életévüket betöltve sem szűnik meg speciális szükségletük, ugyanakkor nincs számukra speciális utógondozás.

A felnőtt terápiás világban is vannak úgynevezett „félutas házak”. Egy ilyen helyzet alkalmas arra, hogy időszakosan, amikor szükségessé válik, megerősítsék a talpra állt embert józanságában, vagy ha „megcsúszott” (nem visszaesett!), visszazökkentés a józan élet útjára. Mi vajon miért nem tudunk ilyen rendszerben gondolkodni?

A nálunk élő gyerekek nehezen motiválhatók a változásra. Az egyik első fiúnk néhány hónap után – katolikus lelkigyakorlaton részt vevő fiataloknak – teljesen spontán ezt így fogalmazta meg: „Itt megtanítanak engem arra, hogy akarjak változni”. Ez a lényege a munkánknak, és persze ez az a művészi ecsetvonása, amelyet rettenetesen nehéz jól csinálni. Hogy a ránk bízottak akarjanak változni, más úton járni.

Olykor hasznos lenne a hozzátartozók leválasztása, de ezt nem lehet „házon belül” megoldani. Ehhez szoros együttműködésre lenne szükség a szakemberek közt. Ezt viszont eddig nem tudtuk megvalósítani, mivel kontraindikált helyzetekről van szó.

Nem áll mögöttünk aktív, jól működő, használható hatósági rendszer, eszköz (rendőrség, ügyészség).

Időnként úgy érezzük magunkat, mint egy végvári harcos, aki kezében egy szál karddal az előtte lévő messzeségbe tekint, mögötte a csatatér. Ugyanakkor nem akarunk hősök lenni vagy annak látszani.

A SZAKMAI MUNKA SZERVEZÉSE OTTHONUNKBAN

Az intézmény szakmai, szervezeti struktúrája:

1. Az intézmény vezetősége

Igazgató: a ház egészségéért felel. Kinevezését a váci megyés püspöktől kapta.

Szakmai igazgató: az ellátásért (nevelés, oktatás, felszerelés stb.) felelős. Ő ellenőrzi és osztja ki a heti és napi terveket a csoportvezető nevelőknek, illetve a pszichológusnak. Kapcsolatot tart a családgondozóval és az önkéntesekkel. Kinevezését az igazgatótól kapja.

ja egyedül vállalta gyermekét, egy anyuka megözvegyült, s összesen egy fiatal szülei élnek együtt.

A további adatok azokról a szülőkről nyújtanak információkat, akiknél a gyermek a válás után maradt, s nem tartalmazzák az élettársul szegődött nevelőapák, nevelőanyák adatait.

- Hat fiatal esetében az egyik szülő büntetés-végrehajtási intézményben volt.
- Hat gyermek szülei maguk is állami gondozottak voltak.
- Hét növendékünk esetében van bejelentett állása a szülőnek, hárman rokkantsági nyugdíjasok (közülük ketten fogyatékosok), a többi gyermek szülei alkalmi munkából élnek.
- Hat fiatal szüleinek van önálló lakhatása, ketten hajléktalanok, tíz esetben a nagyszülőkkel vagy szívességi alapon, egy ismerőssel élnek együtt a családok.
- Tíz fiatal szülei alapfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek.
- Egyetlen fiatal szülője sem használ drogot, alkoholproblémával is csak ketten küzdenek.

A fentiekből kiderül, hogy gyakorlatilag az összes szülő szociális munkás segítségére szorul.

Érezhető, hogy önmaguk ellátása is komoly erőfeszítést igényel, és gyermekükre kevés figyelem jut részükről. A tizennyolc fiatal közül tíz esetben otthon nevelkednek a gyerekek testvérei, s csak két olyan fiatal van, akinek minden testvére a szakellátás keretei között él. Jellemző az is, hogy az otthon nevelkedő testvérek közül két olyan fiatal van, akinek az édestestvére a családban maradt, a többi esetben féltestvérek az otthon élők.

Tapasztalatunk, hogy az évek folyamán oly mértékben sérült a szülő-gyerek (többnyire anya-gyerek) viszony, hogy a gyermekek hazamenetelekor hosszú évek óta gyakorlatilag ugyanazok a játszmák zajlanak.

Mindezek ismeretében kérdés, hogyan lehetne megtanítani a fiatalokat bármilyen családi életre, amikor környezetükben nem tapasztalnak ilyet, és sérülésük is részben ebből ered. Ez a háttér valószínűleg a nevelés azon motivációs bázisát is széttöri, amelyet röviden így fogalmazhatnánk meg: „Ha jó leszel, jól teljesítesz, akkor hazakerülhetsz”.

A fiatalok – bár kapcsolattartási lehetőségeikhez nagyon ragaszkodnak – nagykorúságuk előtt nem akarnak véglegesen hazamenni, s az engedély nélküli távolmaradások is csak a bekerülésük környékén jellemzőek.

A gyerekek egyrészt pontosan érzékelik a családból való kizáródásukat, másrészt önmagukat „képtelennek érzik az alkalmazkodáshoz”.

Rendszeresen beszámolnak otthoni konfliktusaikról, amelyek részben abból adódnak, hogy azt gondolják: amikor hazamennek, szabadok lehetnek, s nekik „senki ne mondja meg, mikor mit csináljanak”, másrészt a szülők félelmeiről számolnak be.

Mivel a fiatalok jelentős része droggal érintett, a szülők a kapcsolattartáskor korlátozni kívánják gyermeküket a baráti körrel való találkozásban, és szert keresve nem ritkán a személyes holmiját is átkutatják.

Az egyik legnehezebb családgondozói feladat a kölcsönös bizalom megteremtése a gyermek és családja között.

Gyakori, hogy a szülők a bizalom, a szeretet jeleként pénzt adnak a fiatalnak, s amikor ő drogot, füves cigit vesz belőle, bizonyítottan látják, hogy indokolt a fiatal eltávolítása a családból.

Tapasztaljuk, hogy családlátogatáskor mennyire kételkedve fogadják a hozzátartozók, ha pozitív visszajelzést adunk a fiatalról; ezt sokszor meg is fogalmazzák: „Hiszem, ha látom”.

A fiatalok a kapcsolattartásra engedélyezett idő egy részét nyilván szeretnék azon bandákban tölteni, ahonnan kiemelték őket. Egy-egy tartósabb szökéskor mindig kiderül, hogy a szülők valamilyen formában támogatják fiuk tettét. Éjjel hazaengedik a gyereket, vagy nem szólnak, ha napközben megjelenik náluk.

Többen elmondják, hogy nem tudnak mit kezdeni drogos gyermekükkel, félnek a fiától és az esetleges következményektől. E helyzetben oly módon próbálunk segíteni, hogy a szülőket bármikor szívesen fogadjuk, illetve szülőcsoportok alkalmával teret adunk a problémák feldolgozására.

A családgondozás terén a törvény igencsak megköti a családgondozó kezét, mivel neki csak addig terjed a kompetenciája, hogy a gyermeket készítse fel a családi integrációra, s a családdal kapcsolatos segítő munkát az alapellátás intézményéhez kapcsolja a szabályozás.

Ennek abszurditását most nem kívánjuk ecsetelni, csak jelezzük, *hogy a családnak nem onnan kellene segítséget kérnie, ahol már egyszer kudarcot vallott, s gyermeke így került a gyermekvédelembe.* A családba visszahelyezett fiataljaink között egyébként volt olyan, akinek hazakerüléséről az alapellátás egyszerűen hallani sem akart.

Ugyanakkor a törvény pozitívuma, hogy lehetőséget ad családgondozó foglalkoztatására, és valószínűleg az a jövő útja, hogy a gyermekotthoni családgondozónak kötelessége lesz kísérsni a családot.

A fentiek ellenére igyekszünk segítséget nyújtani a családoknak, s a lakhatásuk megoldásában való segítségnyújtástól az életvezetési tanácsokig intenzíven jelen vagyunk az életükben. Ezzel azt szeretnénk elérni, hogy a fiatalok érezzék: fontos számunkra a családjuk, mert esélyét látjuk visszakerülésüknek, még ha erre csak tizennyolc évesen kerül is sor.

■ ÖSSZEGLÉS

A fentiekből talán érzékelhető, hogy racionális, szakmai elvek mentén próbáltuk végiggondolni, élni, látni, érezni eddigi alig több mint egy évünket. Ezen elvek egy része jól működik, sokban viszont kudarcot vallottunk, vagy egyszerűen hátrébb léptünk. A mai napig „meg tud örülni” a ház, vagy épp egészen együttműködővé tud válni. Ennek magyarázatára kereshetnénk racionális indokokat. Talán találnánk is. De ez – mivel nem a teljes képet jelenti – számunkra nem elég. Az irracionális kérdésekre, kihívásokra irracionális válaszokat kell adnunk. A transzcendens pedig természeténél fogva ilyen. Tehát a szakmai, tervezhető, látható dimenzió túl teret engedünk a Teremtőnek, az Örökkévalónak, mivel az ő képmásai vagyunk. Mindannyian.

A Szegletkő Gyermekotthon stábjá